

Smlouvy o účtu, akreditivu, inkasu

Karel Marek*

DOI: <https://doi.org/10.24040/sap.2020.7.1.2-14>

Abstrakt:

MAREK, Karel: *Smlouvy o účtu, akreditivu, inkasu*. Smlouvou o účtu se ten, kdo vede účet, zavazuje zřídit od určité doby, v určité měně účet pro jeho majitele, umožnit vložení hotovosti na účet nebo výběr hotovosti z účtu nebo provádět převody peněžních prostředků z účtu na účet. Smlouvou o otevření akreditivu se výstavce zavazuje vůči příkazci vystavit na jeho žádost a účet ve prospěch třetí osoby akreditiv a příkazce se zavazuje zaplatit výstavci akreditivu odměnu. Smlouvou o inkasu se obstaratel inkasa zavazuje obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby a příkazce se zavazuje zaplatit obstaravateli inkasa odměnu.

Klíčová slova:

právo, občanské právo, smlouva o účtu, akreditiv, smlouva o otevření akreditivu, smlouva o inkasu

Account, Letter of Credit, Agreements, Treaties about Collection

Abstract:

MAREK, Karel: *Account, Letter of Credit, Agreements, Treaties about Collection*. Under a current account agreement, the who keeps the account an account for a certain time and in a certain currency, to accept monetary resources to the oponed account, pay moneterly resources from it or perfom other payment transactions to or from the account. Under a contract on opening a letter of credit the issuer of the letter of credit is committed to the committer post, at his request, and account for the benefit a third party letter of credit, and the committer undertakes to pay a fee for its services. Treaty about the collection, the collection agent undertakes to procure for the payer adoption of sum third person, and the collection of principal undertakes to pay the agent for the collection of remuneration.

Key words:

law, civil law, current account agreement, letter of credit, contract on opening a letter of credit, treaty about the collection

Úvodem

Závazky ze smlouvy o účtu, akreditiva a inkasa jsou upraveny v § 2662 – 2700 obč. zák., o nich text pojednává. Jako metody zpracování byly použity metody analytické, popisné a komparativní. Výsledky jsou pak syntetizovány. Cílem práce je rozbor právní úpravy a pojmového aparátu, jehož část tvoří obchodní zvyklosti.

* prof. JUDr. Karel Marek, CSc. Vysoká škola finanční a správní, Fakulta právních a správních studií, Praha. e-mail: k.marek@centrum.cz

1. Účet, smlouva o účtu

Smlouvou o účtu se ten, kdo vede účet, zavazuje zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, umožnit vložení hotovosti na účet nebo výběr hotovosti z účtu nebo provádět převody peněžních prostředků z účtu či na účet.

Zákon nepředepisuje písemnou formu, smlouva se však obvykle písemně uzavírá. Obsahem smlouvy je vedle zřízení účtu také uložení hotovosti, její výběr nebo převod z účtu na účet jiný. Podle zák. č. 370/2017 Sb., o platebním styku, může být tím, kdo zřizuje účet jen poskytovatel peněžních služeb podle tohoto zákona. Poskytovateli budou zejména banky a pobočky zahraničních bank. Co se týká úvěrních a spořitelních družstev, pak zatím co banky mohou podle zák. č. 91/1992 Sb., přijímat vklady od veřejnosti, tato družstva mohou podle zák. č. 87/1995 Sb. přijímat vklady jen od svých členů.

Vložené prostředky jsou ve vlastnictví osoby, která účet vede. Účet sám o sobě nemá majetkovou hodnotu (viz Rozsudek NS ze 14. 4. 2000 sp. zn. 21 Cdo 1774/99 a Rozsudek NS ze 7. 11. 2017 sp. zn. 28 Cdo 447/2017).

Je-li účet zřízen pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Tyto osoby nakládají s účtem společně. Zákonná vyvratitelná domněnka určuje, že je-li zřízen účet pro více osob, jejich podíly na peněžních prostředcích jsou stejné. Zatím co s účtem může nakládat více osob jen společně, s peněžními prostředky na účtu mohou nakládat samostatně.

Vyvratitelná domněnka může být vyvrácena důkazem. Dokazovat musí osoba, která tvrdí, že skutečnost je jiná než podle domněnky. Pouhá pochybnost o tom, že věci jsou jinak, nestačí (viz Rozsudek NS z 24. 3. 2015 sp. zn. 32 Cdo 1174/2014).

Za podmínek ujednaných ve smlouvě a ujednaných způsobem může s peněžními prostředky na účtu nakládat majitel účtu i jeho zmocněnci. Nevyplyvá-li ze zmocnění opak, nezaniká účet smrtí zůstavitele. Tato zvláštní úprava je odlišnou od úpravy obecné.

Občanský zákoník určuje, že ujedná-li strany, že ten, kdo vede účet, umožní výběr hotovosti nebo provede převod peněžních prostředků z účtu, i když pro to na účtu není dostatek prostředků, použijí se přiměřeně ustanovení o úvěru. Tento konkrétní účet je druhem úvěru a bude se zde hradit úrok.

Zákon pak řeší i skutečnost, kdy zemřel majitel účtu. Smrtí majitele účtu účet nezaniká. Zemře-li majitel účtu, nastaví ten, kdo vede účet, v den následující po dni, kdy mu byla smrt majitele účtu doložena, ty výplaty hotovosti a převody peněžních prostředků z účtu, o kterých majitel určil, že se v nich pokračovat nemá. Smlouva o účtu tedy nadále trvá a ten kdo účet vede, provádí ostatní předané dispozice.

Zákonným ustanovením, je řešena i splatnost úroků. Úrok z peněžních prostředků na účtu je splatný na konci kalendářního měsíce. Ten, kdo vede účet, připiše úrok k zůstatku peněžních prostředků na účtu bez zbytečného odkladu poté, co se stal splatným. Úročení prostředků však musí být ve smlouvě o účtu dohodnuto.

Právo na úroky je přitom relativně samostatným právem, které oprávněný může, ale také nemusí, současně uplatnit s jistinou (viz Rozsudek NS ze dne 6. 1. 2014 sp. zn. 32 Cdo 3873 (2012)).

Upraven je i zánik závazku. Zanikne-li závazek ze smlouvy o účtu, vypořádá ten, kdo vede účet, bez zbytečného odkladu pohledávky a dluhy týkající se účtu, zejména provede převody peněžních prostředků z účtu skutečně prostřednictvím plateb-

ních prostředků a šeků použitých do dne zániku závazku, účet zruší a zůstatek peněžních prostředků vyplatí majiteli účtu, případně majitelům účtů, je-li jich více. Zde se uplatní vyvratitelná domněnka, že podíly majitelů jsou stejné. Ten, kdo by tvrdil opak, musí unést důkazní břemeno.

1.1. Platební účet

Občanský zákoník konstatuje, že platební účet upravuje jiný zákon. Jiný zákon rovněž upravuje převody peněžních prostředků na účet, který není platebním účtem, jestliže se jedná o platební transakci podle jiného zákona. Tímto jiným - zvláštním zákonem je zák. č. 370/2017 Sb., o platebním styku.

Pokud zákon o platebním styku nestanoví jinak, použije se právní úprava o účtu z občanského zákoníku podpůrně. Ustanovení zák. č. 370/2017 Sb. pak v ustanovení § 129 vymezuje taxativně, od kterých ustanovení tohoto zákona se lze odchýlit. V ostatním je tato úprava kogentní. Přitom i tam, kde je odchýlné ujednání přípustné, nelze ho provést v neprospěch uživatele.

1.2. Jiný než platební účet

Jiný než platební účet vymezuje zvláštní pododdíl obč. zák. v ustanovení § 2670 a násl. Ustanovení tohoto pododdílu se použijí pro účet, který není platebním účtem a rovněž se použijí pro uložení hotovosti, výběr hotovosti nebo převod peněžních prostředků prováděné na platebním účtu, jestliže se nejedná o platební transakci podle jiného zákona.

Podle ustanovení § 2 zákona o platebním styku je však platební transakcí vložení peněžních prostředků na platební účet, jejich výběr z něj a také jejich převod v rámci peněžní služby. Protože zvláštní úprava má přednost před obecnou, použití úpravy obč. zák. zde, je tímto limitováno.

Úrok musí být sjednán. Byl-li sjednán úrok, náleží úrok majiteli účtu ode dne připsání peněžních prostředků na účet do dne předcházejícího dni jejich odepsání z účtu. Vzhledem k dispozitivnosti této úpravy se však strany o době úročení i o splatnosti úroku mohou dohodnout.

Zákon pak upravuje připsání prostředků na účet. Ten, kdo vede účet, připiše na něj převedené peněžní prostředky nejpozději následující pracovní den poté, co získal právo s nimi nakládat. I v této otázce je možno dohodnout se jinak. Vzhledem k tomu, že zde obč. zák. neupravuje odepisování prostředků, je možno postupovat obdobně jako při připisování.

Dispozitivně je též upravena informační povinnost toho, kdo vede účet. Ten, kdo vede účet, oznámí, po skončení kalendářního měsíce, majiteli účtu vložení či výběr hotovosti nebo převod peněžních prostředků, k němuž došlo v uplynulém kalendářním měsíci. Oznámí též majiteli účtu zůstatek peněžních prostředků na účtu a to po skončení kalendářního roku. Oznámení se provedou bez zbytečného odkladu po skončení ročního období.

Upraveno je i právo majitele účtu ukončit smluvní vztah jednostranným jednáním. Majitel účtu může závazek ze smlouvy vypovědět i bez výpovědní doby, a to i když je smlouva uzavřena na dobu určitou.

Naproti tomu, ten kdo vede účet, může závazek ze smlouvy o účtu vypovědět s účinností ke konci měsíce následujícího po měsíci, v němž výpověď došla majiteli účtu. Bez výpovědní doby může ten, kdo vede účet závazek ze smlouvy vypovědět i bez výpovědní doby, poruší-li majitel účtu ujednanou povinnost podstatným způsobem.

Podle zákona o platebním styku však ten, kdo vede účet – poskytovatel může rámcovou smlouvu uzavřenou na dobu určitou vypovědět jedině, pokud to bylo dohodnuto. Výpovědní doba nesmí být kratší než dva měsíce. Pro smlouvu o základním platebním účtu je současně kogentně určeno, že smlouvu lze vypovědět jen z taxativních důvodů určených zákonem.

1.3. Vkladní knížka

Vkladní knížka je stále velice oblíbená, a to zejména u starších občanů. Je to historicky tradiční druh účtu, který byl v dřívějších dobách nejrozšířenější. Vkladní knížkou potvrzuje výstavce vkladní knížky vložení hotovosti na účet a výběr hotovosti z účtu. Účet, k němuž byla vystavena vkladní knížka, neslouží k provádění převodů peněžních prostředků.

Vkladní knížka může být vystavena pouze na jméno majitele vkladní knížky. Z vkladní knížky musí být zřejmá výše peněžních prostředků na účtu a její změny. Vyvratitelná domněnka určuje, že se má za to, že výše peněžních prostředků na účtu odpovídá záznamům ve vkladní knížce. Jak je zřejmé, tato knížka slouží jen k vkládání a vybírání peněžních prostředků. K provádění převodů použít nelze.

Bez předložení vkladní knížky nelze s peněžními prostředky na účtu nakládat. S prostředky nakládá jen majitel vkladní knížky. Vkladní knížka je zvláštním potvrzením o existenci a výši vkladu. I když není vkladní knížka cenným papírem, bez jejího předložení nelze s peněžními prostředky na účtu nakládat. Při ztrátě vkladní knížky, vystaví výstavce vkladní knížky, na žádost majitele vkladní knížky, vkladní knížku novou.

Pokud však majitel vkladní knížky nenakládá s peněžními prostředky na účtu po dobu dvaceti let, ani nepředloží vkladní knížku k doplnění záznamů, ruší se závazek uplynutím této doby. Majitel vkladní knížky má právo na výplatu zůstatku peněžních prostředků na účtu včetně úroků ke dni závazku. Promlčecí doba na výplatu je pak tříletá.

1.4. Jednorázový vklad, vkladní list

Smlouvou o jednorázovém vkladu se vkladatel zavazuje poskytnout příjemci vkladu pevný jednorázový vklad v určité výši a příjemce vkladu se zavazuje tento vklad přijmout, po zániku závazku jej vrátit a zaplatit vkladateli úrok.

Zákon určuje, že bylo-li nakládání s vkladem podmíněno sdělením hesla a vkladatel heslo nezná, může vkladatel nakládat s vkladem, pokud prokáže, že mu vklad náleží. Je otázkou, zda je tato úprava použitelná, neboť anonymní vklady nejsou dnes povoleny.

V praxi se používá pro jednorázové vklady pojem termínované vklady. Na rozdíl od běžné smlouvy o účtu, nemůže vkladatel s danou částkou nijak nakládat, nemůže vybírat ani vkládat žádné částky.

Občanský zákoník zná i tzv. vkladní list. Vkladním listem příjemce vkladu potvrzuje pevný jednorázový vklad na dobu určitou ve výši vkladním listem uvedené. Jde

vlastně o potvrzení jednorázového vkladu. Je cenným papírem (viz Rozsudek NS ze dne 30. 10. 2001, sp. zn. 33 Cdo 2693/2000).

2. Akreditiv, smlouva o otevření akreditivu

Akreditiv (německy Kreditbrief; anglicky letter of credit) se vyvinul z kupecké poukázky. Slouží jako nástroj placení i úvěrování. Jeho starší označení je „úvěrní list“ (francouzsky accréditer znamená dát úvěr).

V podstatě jde o zvláštní poukázku vystavenou na jednu nebo i několik osob (zejména bank) s příkazem vyplatit doručiteli, popř. jiné osobě, na niž je akreditiv vystaven, peněžité obnos až do výše sumy v akreditivu uvedené nebo poskytnout jiné plnění za stanovených podmínek.

Podstatnou náležitostí smlouvy o otevření akreditivu (dále též smlouva o akreditivu) je určení plnění, které se výstavce zavazuje poskytnout oprávněnému. Většinou půjde o plnění určité peněžité částky.

Z toho důvodu, že akreditiv poskytuje příkazci i oprávněnému vyšší stupeň jistoty, bývá tradičně a běžně používán v mezinárodním obchodu. Postupně se jeho používání rozšiřuje i v tuzemsku, a to jako platebního instrumentu, který může efektivně snížit rizika platební neschopnosti některého z obchodních partnerů.

Podle základního ustanovení tohoto smluvního typu se výstavce smlouvou o otevření akreditivu zavazuje vůči příkazci vystavit na jeho žádost a účet ve prospěch třetí osoby (oprávněného) akreditiv a příkazce se zavazuje zaplatit výstavci akreditivu odměnu.

Písemná forma smlouvy není předepsaná, je však velmi žádoucí a jiná forma bude u těchto smluv výjimečná.

Podstatné náležitosti smlouvy tvoří:

- výstavcům závazek vystavit vůči příkazci na jeho žádost a účet třetí osoby (oprávněného - beneficienta) akreditiv
- příkazcův závazek zaplatit výstavci akreditivu odměnu.

V dnešní situaci, kdy u nás stále existuje platební neschopnost některých subjektů, je důležité, jak vyřešit otázku placení (například v kupní smlouvě, smlouvě o dílo atd.).

U prodávajících (zhotovitelů) bude obava volit převodní způsob placení formou příkazu k úhradě vystaveného kupujícím (objednatelům), budou se obávat pozdní úhrady, popřípadě zda v mezidobí nedojde k zániku povinného subjektu.

Pro kupující bude pak riziková volba placení záloh, mj. pro neplnění či možný zánik prodávajících. Použití akreditivu poskytuje oběma stranám vyšší stupeň jistoty. Proto také byl a je akreditiv běžně používán v zahraničním obchodu. Přitom úplata bance nemusí být relativně vysoká, a to ve vztahu k tomu, jakým ztrátám může zabránit. Výstavce akreditivu oznámí oprávněnému v písemné formě bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, že v jeho prospěch otvírá akreditiv, a sdělí mu jeho obsah.

Akreditiv obsahuje alespoň určení, že se výstavce akreditivu zavazuje zaplatit určitou částku, přijmout směnku nebo se zavazuje k jinému plnění, jakož i akreditivní

podmínky s určením, do kdy je má oprávněný splnit, aby mohl požadovat plnění od výstavce akreditivu.

V akreditivní listině tedy bude určeno:

- plnění, ke kterému se výstavce zavazuje (např. placení určité sumy, přijetí směnky);
- akreditivní podmínky s určením, do kdy je má oprávněný splnit, aby mohl požadovat plnění od výstavce akreditivu.

Závazek výstavce akreditivu vůči oprávněnému vzniká vystavením akreditivu. Tento závazek je nezávislý na závazku mezi výstavcem akreditivu a příkazcem i na závazku mezi příkazcem a oprávněným.

Písemné oznámení učiní banka vůči oprávněnému buď bez zbytečného odkladu po uzavření smlouvy, anebo, bylo-li to ve smlouvě ujednáno, na příkazcův pokyn.

Není-li úplata za otevření akreditivu smluvena, je příkazce povinen zaplatit výstavci úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy. Úplata bude obvykle sjednávána odkazem na sazebník výstavce. Pokud by tomu tak nebylo, nebude se platit podle sazebníku, ale platit se bude úplata obecně obvyklá.

Závazek výstavce z akreditivu je nezávislý na právním vztahu mezi příkazcem a oprávněným. Musíme rozlišovat vztah výstavce a příkazce a závazek banky vůči oprávněnému. Vztah příkazce k oprávněnému bude však často zřejmý ze stanovených podmínek pro oprávněného.

Jakákoliv odvolávka akreditivu na číslo smlouvy, faktury, objednávky apod. je tedy (není-li to mezi stanovenými podmínkami akreditivu) z hlediska akreditivu irelevantní a má pouze informativní charakter. Banky zkoumají pouze splnění akreditivních podmínek a neřídí se např. kupní smlouvou mezi příkazcem a oprávněným.

Výstavce akreditivu může pověřit akreditivem i jiného výstavce, aby za něj poskytl plnění. Poskytne-li pověřený výstavce plnění, má právo na náhradu vůči výstavci akreditivu; byl-li akreditiv potvrzen, má toto právo i vůči potvrzujícímu výstavci.

2.1. Akreditiv odvolatelný a neodvolatelný

Nestanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může výstavce akreditiv změnit nebo zrušit pouze se souhlasem oprávněného a příkazce.

Stanoví-li akreditivní listina, že akreditiv je odvolatelný, může jej výstavce ve vztahu k oprávněnému změnit nebo zrušit do doby, než oprávněný splní podmínky stanovené v akreditivní listině.

Je-li akreditiv neodvolatelný, nemůže jej výstavce jednostranně měnit nebo rušit.

Akreditiv je ze zákona neodvolatelný, což však neznamená, že by vůbec nemohl být odvolán, tj. změněn nebo zrušen. Neodvolatelnost akreditivu znamená jen, že jej výstavce nemůže změnit nebo zrušit bez souhlasu oprávněného a příkazce, a jde-li o akreditiv potvrzený i dalším výstavcem, tak i bez souhlasu potvrzujícího výstavce.

Má-li být akreditiv odvolatelný, musí to akreditivní listina výslovně uvést. Je-li tomu tak, může výstavce akreditiv změnit nebo zrušit za podmínek, že tak učiní pí-

semně a dřív, než oprávněný podmínky určené v akreditivní listině splní.

Jestliže neodvolatelný akreditiv je z podnětu výstavce, jež je jím vázán, potvrzen dalším výstavcem, vzniká oprávněnému nárok na plnění vůči tomuto výstavci od doby, kdy oprávněnému potvrzení akreditivu oznámí. Výstavce, který požádal o potvrzení akreditivu, a výstavce, který akreditiv potvrdil, jsou zavázáni vůči oprávněnému společně a nerozdílně.

Pokud došlo k potvrzení akreditivu jiným výstavcem, bude typické plnění výstavcem, který akreditiv potvrdil. Oprávněný však může žádat plnění na kterémkoliv z nich. Ke změně nebo zrušení akreditivu potvrzeného dalším výstavcem se vyžaduje i souhlas potvrzujícího výstavce.

Jestliže výstavce, který akreditiv potvrdil, poskytl plnění oprávněnému v souladu s obsahem akreditivu, má nárok na toto plnění vůči výstavci, který o potvrzení akreditivu požádal.

Kromě potvrzení akreditivu jiným výstavcem známe i tzv. oznámení akreditivu. Výstavce, který pouze oznamuje oprávněnému, že jiný výstavce pro něho otevřel akreditiv, odpovídá za škodu způsobenou za nesprávnost tohoto oznámení, nevzniká mu však závazek z akreditivu.

Za nesprávnost oznámení lze zejména podle našeho soudu považovat neověření pravosti akreditivu obdrženého od výstavce nebo nepřesné oznámení (zkomolení) podmínek akreditivu.

2.2. Akreditiv dokumentární

Při dokumentárním akreditivu výstavce akreditivu plní oprávněnému, jsou-li mu včas předloženy dokumenty určené akreditivem v souladu s akreditivními podmínkami. To platí i v případě, jsou-li dokumenty předloženy výstavci pověřenému akreditivem.

Byl-li dokumentární akreditiv potvrzen, poskytne potvrzující výstavce oprávněnému plnění, jsou-li mu, popřípadě výstavci pověřenému akreditivem, včas předloženy příslušné dokumenty.

Dokumentem mohou být například listiny svědčící o odeslání zboží, zápisy o převzetí smontovaných strojů a zařízení, listiny svědčící o úspěšném provedení garančních zkoušek, listiny osvědčující vlastnictví ke zboží apod.

V praxi se dokumenty dělí zejména na:

- dispoziční a dopravní dokumenty - sem patří zejména námořní/zámořský konosament (Marine Ocean Bill of Lading), FIATA konosament, multimodální konosament, říční náložní list, skladní list (warrant) a vydací list (delivery order). Z hlediska zájmů oprávněného je přitom bezpečnější vyžadovat, aby dispoziční dopravní dokument byl vystaven na řad vystavující banky. Dispoziční a dopravní dokumenty lze převádět.
- legitimační dokumenty - ty se převádět nedají. Zboží je obvykle vydáno příjemci po ověření jeho totožnosti. Řadíme zde CMR - silniční nákladní list, CIM - druhopis železničního nákladního listu, AWB - letecký nákladní list, potvrzení speditéra - Forwarders Certificate of Receipt. atd.
- podpůrné dokumenty - mezi nejvýznamnější řadíme pojišťovací dokumenty, osvědčení o původu (většinou je požadováno - pokud jde o tuzemsko, aby bylo

vystaveno Hospodářskou komorou ČR), balící listy, vážní listy, inspekční certifikáty vystavené inspekčními agenturami (např. SGS), veterinární osvědčení, fytopatologické osvědčení pro rostliny. Jedním z nejdůležitějších dokladů bývá obvykle faktura.

Výstavce akreditivu s odbornou péčí přezkoumá, zda obsah předložených dokumentů a jejich vzájemná souvislost zjevně odpovídají podmínkám určeným akreditivem.

Výstavce přitom není povinen zkoumat faktickou správnost dokumentů, ani faktický stav předmětu plnění, např. stav zboží.

Dojde-li k ztrátě, zničení nebo poškození dokumentů v době, kdy je má výstavce akreditivu u sebe, nahradí výstavce akreditivu příkazci škodu tím způsobenou. To neplatí, nemohl-li výstavce akreditivu škodu odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

Ustanovení občanského zákoníku o dokumentárním akreditivu se použije přiměřeně i na akreditiv, podle něhož se lze domáhat plnění při splnění jiných podmínek, než je předložení dokumentů.

2.3 Akreditiv revolvingový

V praxi jsou známy různé druhy akreditivů. Např. při opakujících se dodávkách (např. vždy měsíčně 100 ks příslušného zboží) se používá, aby se nemusely smlouvy o akreditivu sjednávat opakovaně, tzv. akreditiv revolvingového.

Pro případ, že by se část dodávky v určitém období nepodařilo splnit, ale mohlo by se to zdařit v období následujícím, a i v tom případě se chce umožnit čerpání peněžních prostředků (v prvním měsíci by se např. plnilo 90 ks a ve druhém 110 ks), lze sjednat tzv. akreditiv revolvingový kumulativní. Kumulativní revolvingový akreditiv umožňuje nedočerpanou částku z jednoho období převést a provádět čerpání podle akreditivu i v období následujícím.

Vystavení revolvingového akreditivu je pro výstavce spojeno se zvýšeným rizikem, kterého by si měl být vědom. Výstavce se „dostává do závazku“ nejen za jednu dodávku, ale za celý souhrn dodávek, který by se „pod akreditivem“ mohl uskutečnit. Proto by mělo jít zejména o případy velmi bonitního příkazce, kterého výstavce uvěruje, nebo by mělo být vystavení akreditivu jištěno jiným způsobem.

2.4 Akreditiv převoditelný

U převoditelného akreditivu jde v podstatě o to, že kupující (příkazce) vystaví akreditiv ve prospěch prodávajícího (prvního oprávněného), a ten jej převede na své další obchodní partnery (druhé oprávněné). První oprávněný může být zprostředkovatel, který zná kupujícího (příkazce) a výrobce (druhého oprávněného); kupující a výrobce se však neznají.

Další vhodnou situací pro použití převoditelného akreditivu je ta, když první oprávněný je hlavní dodavatel a druzí oprávnění jsou jeho subdodavatelé. Podle platných Jednotných pravidel a zvyklostí pro dokumentární akreditivy musí být akreditiv označen jako převoditelný (transferable). Jedná se o poměrně složité operace.

2.5 Akreditiv realitní

Dále může být využíván tzv. realitní akreditiv. Smlouvy o otevření akreditivu se používá zejména pro převod pozemků, budov a bytů.

Dokumentem vyžadovaným „pod realitním akreditivem“ je kupní smlouva s vyznačením rozhodnutí katastrálního úřadu o povolení vkladu nebo výpis z katastru nemovitostí. Dalším dokumentem, který lze doporučit, je protokol o vyklizení příslušné nemovitosti podepsaný kupujícími (výstavcem).

Důvodem aplikace tohoto platebního instrumentu je jistota kupujícího, který zaplatí dokumentárním akreditivem až po předložení stanovených dokumentů, které osvědčují vklad do katastru nemovitostí.

Předpokladem bezproblémového průběhu transakce je přesné určení předmětu převodu. Akreditiv lze pochopitelně použít také na převod bytů.

2.6 Akreditiv s červenou doložkou

Tzv. akreditiv s červenou doložkou je akreditivem, který obsahuje speciální klauzuli, jež umožní oprávněnému čerpat část dokumentárního akreditivu od avizujícího výstavce před předložením dopravních dokumentů. Tato klauzule byla původně psána červeným inkoustem z důvodu barevného zvýraznění.

Tento typ akreditivu je vhodný pro prostředníky nebo výrobce, kteří potřebují „předfinancovat“ před dodáním zboží nebo výrobou. Tento akreditiv např. mohou použít exportéři, kteří potřebují „předfinancování“, aby mohli zaplatit zboží před vývozem.

2.7 Další druhy akreditivů

V určitých oblastech světa se používá tzv. pověřovací list. Oprávněný obdrží originál akreditivu - pověřovací list, který je adresován přímo na něj. Pokud předloží pověřovací list spolu s požadovanými dokumenty, je mu částka podle dokumentů proplacena. Aby však mohl být použit u jakékoliv banky, musí být tzv. volně obchodovatelný. Při předložení pověřovacího listu je částka pracovníky banky na zadní části odepsána. Odepsání se provádí proto, aby oprávněný nepředložil pověřovací list u jiné banky, která by mu mohla v dobré víře proplatit částku dokumentů podruhé.

Další možné transakce probíhají s použitím „Back to back akreditivu“, který zahrnuje dva akreditivy.

První akreditiv (Selling Credit) je vystaven ve prospěch oprávněného (prostředníka), který není výrobcem a nebyl schopen se dohodnout s kupujícím na převoditelném akreditivu. Oprávněný může požádat svou banku o vystavení akreditivu (Buying Credit) ve prospěch výrobce, podmínky Back to back akreditivu jsou založeny na podmínkách původního akreditivu.

Vystavení původního akreditivu (Selling Credit) slouží jako ručení za vystavení druhého akreditivu (Buying Credit). Banka, která vystavila Buying Credit, je odpovědná za proplacení výrobcem bez ohledu na to, zda obdrží úhradu z původního akreditivu.

Používaný je i „Counter akreditiv“, který je podobný Back to back akreditivu. Na rozdíl od něho není vystavení druhého akreditivu (Buying Credit) jištěno původním akreditivem, ale jiným způsobem.

Občas se používá i tzv. krytého akreditivu. Vystavující banka je obvykle z rizikového teritoria nebo k ní nemá oprávněný důvěru.

Vystavující banka zašle avizující, případně potvrzující bance akreditiv a současně jí poukazuje částku akreditivu, která je touto bankou uložena na blokačním účtě (může být úročena po dobu platnosti akreditivu). Pokud oprávněný předloží doklady, které jsou v souladu s podmínkami akreditivu, je mu částka vyplacena.

Rozšířený je též Standby akreditiv, který vznikl v USA, kde legislativa většiny států USA neumožňuje vystavit bankovní záruku. Jde tedy fakticky o dokument odpovídající bankovní záruce. Standby akreditiv není na rozdíl od klasického akreditivu platebním instrumentem, ale instrumentem zajišťovacím. Oprávněný přepokládá, že bude zapláceno jinak než prostřednictvím Standby akreditivu. Standby akreditiv se použije pouze v případě, že by tomu tak nebylo.

Typickým dokumentem vyžadovaným „pod Standby akreditivem“ je prohlášení oprávněného, že určitá faktura nebyla příkazcem proplacena. Jako dodatečné dokumenty by přicházely v úvahu dokumenty dopravní, balící listy atd., tj. dokumenty, které osvědčují realizaci dodávky.

Dalším uváděným druhem akreditivu je permanentní akreditiv. Zahrnuje několik závazků banky, jež se mají plnit za stejných akreditivních podmínek v různé době.

Uvedeným příkladným výčtem však není okruh možných akreditivů uzavřen.

3. Inkaso, smlouva o inkasu

Základní ustanovení tohoto smluvní typu v občanském zákoníku vymezuje, že smlouvou o inkasu se obstaratel inkasa zavazuje obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby a příkazce se zavazuje zaplatit obstarateli inkasa odměnu.

Jiným inkasním úkonem může být zejména akceptace směnky.

Podstatné náležitosti smlouvy tvoří:

- obstaratelův závazek obstarat pro příkazce přijetí peněžní částky nebo jiný inkasní úkon od třetí osoby
- závazek příkazce zaplatit obstarateli odměnu.

Není-li úplata za obstarání inkasa určena ve smlouvě, je příkazce povinen zaplatit obstarateli úplatu obvyklou v době uzavření smlouvy.

Běžné inkaso (nikoli dokumentární) bývá označováno jako inkaso hladké.

Obstaratel inkasa vyzve třetí osobu k provedení inkasního úkonu. Odmítne-li tato osoba splnit výzvu, podá o tom obstaratel inkasa příkazci bez zbytečného odkladu zprávu.

Při obstarání inkasa je obstaratel povinen postupovat s odbornou péčí podle pokynu příkazce, avšak neodpovídá za to, že se inkaso neuskuteční.

Obstaratel inkasa provádí, neodpovídá však za výsledek, jde tedy o „smlouvu o úsilí“. Riziko nesplnění závazku dlužníkem nese příkazce. Obstaratel však musí postupovat podle pokynů příkazce s odbornou péčí, odpovídá za profesionalitu svého výkonu.

Co obstaravatel inkasa při inkasu přijal, vydá bez zbytečného odkladu příkazci.

Přijal-li obstaravatel inkasa cenný papír nebo dokument, nahradí příkazci škodu způsobenou jeho ztrátou, zničením nebo poškozením v době, kdy jej měl obstaravatel inkasa u sebe. To neplatí, nemohl-li obstaravatel inkasa škodu odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

Použije-li obstaravatel inkasa k obstarání inkasa jiného obstaravatele podle pokynů příkazce, děje se tak na účet a nebezpečí příkazce.

Tak jako je u smlouvy o otevření akreditivu věnováno speciální ustanovení dokumentárnímu akreditivu, je u této smlouvy zvláštní ustanovení o dokumentárním inkasu.

Při dokumentárním inkasu se obstaravatel inkasa vůči příkazci zavazuje vydat třetí osobě dokumenty, zaplatí-li tato osoba proti vydání dokumentů určitou peněžní částku, nebo provést před vydáním dokumentů jiný inkasní úkon, a příkazce se zavazuje zaplatit obstaravateli inkasa odměnu.

Dojde-li k ztrátě, zničení nebo poškození dokumentů v době, kdy je má obstaravatel inkasa u sebe, nahradí obstaravatel inkasa příkazci škodu tím způsobenou. To neplatí, nemohl-li obstaravatel inkasa škodu odvrátit ani při vynaložení odborné péče.

Použití dokumentárního inkasa může být, a také zpravidla bude, dohodnuto při některém frekventovaném druhu obchodu, zejména při kupní smlouvě. Proti zaplacení budou předány doklady ke zboží.

Tato ustanovení souvisí též se zákonnou úpravou smlouvy zasílatelské. Stanoví-li totiž zasílatelská smlouva, že před vydáním zásilky nebo dokladů umožňujících nakládat se zásilkou, zasílatel vybere určitou peněžní částku od příjemce nebo uskuteční jiný inkasní úkon, platí přiměřeně ustanovení o dokumentárním inkasu.

Obdobná úprava je i u smlouvy o přepravě věci. Zde platí přiměřeně ustanovení o dokumentárním inkasu, stanoví-li smlouva, že před vydáním zásilky vybere dopravce od příjemce určitou peněžní částku nebo uskuteční jiný inkasní úkon.

Závěrem

Jak je zřejmé, úprava provedená v občanském zákoníku vychází z předchozí osvědčené úpravy obchodního zákoníku. Obchodní zákoník určoval, že jednou ze smluvních stran je banka. V přechodných a závěrečných ustanoveních pak tento předpis upravil, že tam, kde uvádí banku, může být i jiná oprávněná osoba. Dnes to může být osoba, která vede účet, výstavce akreditivu a obstaravatel inkasa (viz výše).

V souvislosti s akreditivy se v široké míře uplatňují obchodní zvyklosti. Lze také odkazovat na „Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy“, které vydala Mezinárodní obchodní komora (MOK) se sídlem v Paříži. Tyto podmínky byly již vícekrát revidovány. Pokud by ve smlouvě nebylo stanoveno jinak, použilo by se jejich poslední znění.

Z hlediska právní jistoty doporučujeme, aby na ně akreditiv výslovně odkazoval. Lze to provést např. takto: „Tento akreditiv podléhá Jednotným zvyklostem a pravidlům pro dokumentární akreditivy vydaným Mezinárodní obchodní komorou v Paříži, publikace MOK č. 600.“ Odkaz je vhodný i z toho důvodu, že smlouva o otevření akreditivu v občanském zákoníku má obecnou povahu. Některé dílčí otázky

pochopitelně nemůže řešit (např. lhůty pro přezkoumání dokumentů bankami).

Nabízí se však i odkaz na Jednotná pravidla pro mezibankovní hojení („Bank to Bank Reimbursements“) v rámci dokumentárních akreditivů, publikovaná Mezinárodní obchodní komorou (MOK).

Lze uvažovat, že v budoucnu se budou pro Standby akreditivy stále více využívat i „Mezinárodní pravidla pro Standby akreditivy“ (International Standby Practices - ISP98), publikovaná MOK, která lépe vystihují povahu Standby akreditivu než Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy.

Tak, jako byly vydány Mezinárodní obchodní komorou Jednotné zvyklosti a pravidla pro dokumentární akreditivy, byla Mezinárodní obchodní komorou pro tuto problematiku vydána Jednotná pravidla pro inkasa.

Literatura:

- DĚDIČ, J. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. díl. IV., Polygon Praha 2002.
- ELIÁŠ, K.; ZUKLÍNOVÁ, M. *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Linde Praha, a.s., Praha 2001.
- GRMELOVÁ, K. Dokumenty používané při platbách akreditivem. *Obchodník* č. 6/1995.
- KINDL, M.; ROZEHNAL, A. a kol. *Občanský zákoník, praktický komentář*. III. díl, vydavatel A. Čeněk, Plzeň, ISBN 978-80-7380-742-9.
- LIŠKA, P., ELEK, Š., MAREK, K. *Bankovní obchody*. Wolters Kluwer ČR, Praha, 2014.
- MAREK, K. *Smluvní obchodní právo, kontrakty*. 4., aktualizov. a rozšířené vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4619-1.
- OVEČKOVÁ, O. a kol. *Obchodný zákonník, Komentář*. 2. vyd., IURA EDITION, 2005.
- PELIKÁNOVÁ, I. a kol. *Obchodní právo, II. Díl. 2.* přepracované vydání, CODEX Praha, 1998.
- SUCHOŽA, J.; HUSÁR, J. *Právo, Obchod, Ekonomika II*. 1. vyd., Praha: Leges 2012. ISBN 978-80-87576-33-5.
- SUCHOŽA, J., HUSÁR, J.; MAREK, K.; RABAN, P. *Česko-slovenské kontexty obchodního práva*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2011. ISBN 978-80-7357-707-0.
- ŠTENGLOVÁ, I.; PLÍVA, S.; TOMSA, M. a kol. *Obchodní zákoník, komentář*. 12. vydání, C. H. Beck 2010.
- ŠVARC, Z. a kol. *Úplné znění zákona č. 513/1991 Sb. Obchodní zákoník s výkladem, Ekonomický a právní poradce podnikatele, č. 12-13/1996*.

Summary: Account, Letter of Credit, Agreements, Treaties about Collection

Under a current account agreement, the who keeps the account an account for a certain time and in a certain currency, to accept monetary resources to the oponed account, pay monetery resources from it or perfom other payment transactions to or from the account. Under a contract on opening a letter of credit the issuer of the letter of credit is committed to the committer post, at his request, and account for the benefit a third party letter of credit, and the committer undertakes to pay a fee for its services.

Treaty about the collection, the collection agent undertakes to procure for the payer adoption of sum third person, and the collection of principal undertakes to pay the agent for the collection of remuneration.

prof. JUDr. Karel Marek, CSc.
Výsoká škola finanční a správní
Fakulta právních a správních studií
Estónska 500
101 00 Praha 10
Česká republika
e-mail: k.marek@centrum.cz